

Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği'nin (Zsmö) Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Neşe Kurt Demirbaş¹ *, Kemal Öztemel²

¹Mareşal Fevzi Çakmak Ortaokulu, Sincan/

²Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Ankara

*Sorumlu yazar: neskurt87@hotmail.com

Özet

Amaç

Eğitimin en önemli işlevleri elbette ki ayırım gözetmeksizin tüm öğrencileri topluma yararlı, insanlarla ilişkilerinde uyumlu ve yaşama katkı sağlayan bireyler olarak hazırlamaktır. Ancak bazen bu işlevleri gerçekleştirirken öğrenciler okul ve okul dışı yaşantıları yoluyla bir takım istenmedik davranışlar edinebilmektedir. Bu istenmedik davranışlar arasında en çok ilgi çeken konulardan birisi de zorbalık olmuştur. Zorbalık süreci tek başına gerçekleşen bir süreç olmayıp aynı zamanda bazı roller de bulunmaktadır. Bunlar; kendilerinden daha güçsüz öğrencilere yönelik zorbaca davranışlar sergileyen ya da bu eylemlerde bulunan kişiler “zorba”, kendilerinden daha güçlü öğrencilerin zorbalıklarına uğrayan, zorbaca davranışlara karşı ses çıkaramayan kişiler “kurban”, hem zorbalık yapan hem de zorbalığa uğrayan kişiler “zorba/kurban” ve zorbalığa uğramayan ancak hem zorbalığı hem de kurbanı izleyen kişi ya da grup “seyirci ” olarak belirtilmektedir. Bu çalışma kapsamında Latané ve Darley'in seyircilerin karşılaştıkları olaylarda nasıl tepki verdiklerini belirleyebilmek amacıyla geliştirdikleri “Seyirci Müdahale Modeli” temel alınarak zorbalığa uyarlanan “Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği” geliştirilmiştir. Zorbalığa seyirci müdahale modeli ve bu modeli test etmek için geliştirilen ölçek (1) olayı fark etme, (2) olayı acil olarak yorumlama, (3) yardım etme sorumluluğunu kabul etme, (4) yardım etmek için bilgi sahibi olma ve uygun müdahale kararını verme ve son olarak (5) müdahale kararını uygulama olmak üzere beş adımdan oluşmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencileri için geliştirilen Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği'ni (ZSMÖ; Bystander Intervention in Bullying) Türkçe'ye uyarlayarak geçerlik ve güvenirliliğini incelemektir.

Yöntem

Araştırmanın çalışma grubu üç ayrı orta okulda 5.,6.,7. ve 8. sınıfta öğrenim gören 191 kız (%52,5), 173 erkek (%47,5) olmak üzere toplam 364 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin 83'ü (%23) 5. Sınıfa, 94'ü (%26) 6. Sınıfa, 92'si (%25) 7. Sınıfa ve 95'i (%26) 8. Sınıfa devam etmektedir. Zorbalığa seyirci müdahale ölçeğinin uyarlama sürecinde yazarından izin alınmış; üç alan uzmanı ve bir İngilizce dil uzmanı tarafından ölçek Türkçe'ye çevrilmiş; uzmanlardan alınan farklı çeviriler karşılaştırılmış ve tek bir forma dönüştürülmüştür. Daha sonra bu form tekrar İngilizceye çevrilerek orijinal formula karşılaştırılması için yazara gönderilmiş ve onaylanmıştır. Bütün bu işlemlerin ardından Türkçe dil uzmanına gösterilen ölçek, dil açısından da hazır hale getirilmiştir. Uygulamaya hazır hale getirilen ölçek için pilot uygulama yapılmış ve bunun sonucunda ölçeğin son şekli verilmiştir.

Bulgular

Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde I. Düzey için χ^2/sd 1,927; RMSEA = ,051, değerleri bulunmuştur. Modelin II. düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, χ^2/sd değerinin 2,230 olduğu; RMSEA ise ,058, değerleri bulunmuştur. Faktör analizi sonuçları ile 16 maddelik Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeğinin özgün formunda olduğu gibi beş boyutlu bir yapıda olduğu ve hem I. hem de II. düzey doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen uyum iyiliği katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçüt geçerliği için KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği-Ergen Formu kullanılmıştır. Bu form aracılığıyla zorbalık seyircilerinin müdahale becerisi ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ölçüt geçerliği sonuçlarına göre Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği toplam puanları arasında ,38 ve KA-SİÖ'nün duygusal empati alt boyutu ile ZSMÖ alt ölçek puanları sırasıyla olayı fark etme.15; olayı acil olarak yorumlama .26, yardım etme sorumluluğunu kabul etme.27, yardım etmek için bilgi sahibi olma ve müdahale kararını verme .31 ve müdahale kararını uygulama.40; bilişsel empati alt boyutu ile ZSMÖ alt puanları sırasıyla olayı fark etme .04; olayı acil olarak yorumlama .20, yardım etme sorumluluğunu kabul etme .21, yardım etmek için bilgi sahibi olma ve müdahale kararını verme .37 ve müdahale kararını uygulama .39 sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar KA-Sİ Ergenler için Empatik Eğilim Ölçeği ve Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği puanları arasında düşük ve orta düzeyde ilişkiler olduğunu göstermektedir. Güvenirlik analizi sonuçlarına göre ölçeğin tamamına ilişkin iç tutarlık katsayısı ,88; boyutlar ise sırasıyla olayı fark etme ,60; olayı acil olarak yorumlama ,78; yardım etme sorumluluğunu kabul etme ,67; yardım etmek için bilgi sahibi olma ve uygun müdahale kararını verme,75 ve müdahale kararını uygulama,78 olarak bulunmuştur. Aynı zamanda test-tekrar-test güvenirlilik katsayısı $r=.80$ olarak bulunmuştur.

Sonuç

Araştırma bulgularına göre ölçeğin tamamına ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik katsayıları orta ve yüksek düzeyde bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da kabul edilebilir düzeydedir. Bu sonuçlar orijinal ölçeğin 16 maddesinin de, ortaokul öğrencileri içinde geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak bu araştırma ile alan yazına kazandırılan Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği zorbalık sürecinde seyirci rolündeki ergenlerin müdahale becerilerini incelemeyi amaçlayan teorik ve uygulamalı araştırmalarda kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, Zorbalık Seyircisi, Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlilik

Turkish Adaptation to the Bystander Intervention in Bullying Scale (Zsmö): Validity and Reliability Study

Abstract

Purpose

The most important functions of education are of course to prepare all students as individuals who are beneficial to society, compatible with people and contribute to life. But sometimes

when performing these functions, school students and out-of-school experiences of a number of unwanted behaviors through ones. Bullying is not a stand-alone process the process at the same time, some roles. These are; It is weaker than themselves for students exhibiting bullying behavior or action that can be found in “Bully”, stronger than the students themselves to bullying, bullying behavior sounds against the “victim”, and people who cannot the people who engaged in bullying “bully/victim” and bullying the victim of both a non-expiring but the person or group that follows the “bystander”. In the context of this study, Latané and Darley reacted in the events encountered by the audience. There are five stages. These; (1) to recognize the event, (2) to interpret the event as urgent, (3) to accept the responsibility to help, (4) to have information to assist and (5) to implement the decision to intervene”. The main objective of the study developed for middle school students Bystander Intervention In Bullying Scale (ZSMÖ; Bystander Intervention in bullying) is made of validity and reliability study of Turkey sample. Method; Research Working Group of three separate Middle School 5th., 6th, 7th. and 8th. There were 191 females (52.5%) and 173 males (47.5%) in the study group for total of 364 students, 83 (23%) of the students were attending the 5th grade, 94 (26%) were attending the 6th class, 92 (25%) were in the 7th class and 95 (26%) were in the 8th grade. The process of adaptation of the bystander intervention scale to bullying is allowed; three area specialist and a specialist in the English language by scale Turkish translated; they compared different translations received from the experts and has been converted into a single form. Translated into English this form again later with a form submitted to the author for the original comparison and approved. All Turkish language specialist then transferred in terms of scale shown in the language has been made ready. Enforcement has been made ready for pilot scale, and as a result the last scale. Findings; In the context of the validity of the scale, confirmatory factor analysis was used for construct validity. When the fit indices of the model is examined χ^2/sd 1,927; RMSEA =, 051 for Level I values were found. Model II. values were found: χ^2/sd value is 2,230; RMSEA, 058. The results of the factor analysis revealed that the 16-item Bystander Intervention in Bullying Scale was in a five-dimensional structure as in the original form, and that both I. and II. Fit indices coefficients obtained by the level confirmatory factor analysis was found to be acceptable. For criterion validity, KA-SI Empathic Tendency Scale-Adolescent Form developed. KA-SI Empathic Tendency Scale-Adolescent Form was used. Through this form, the relationship between the skill of intervention and the empathic tendencies of the bullying audience was examined. According to the criterion validity results, the total score of the Attitudes to Bystander Intervention in Bullying Scale and Empathic Tendency Scale was ,38 and the difference between emotional empathy subscale of KA-SI and ZSMO subscales was notice the event ,15; Interpret the event as an emergency that requires assistance ,26, Accept responsibility for intervening ,27 Know how to intervene ,31 and Implement intervention decision ,40; cognitive empathy subscale and ZSMS subscale difference respectively ,04. According to the reliability analysis results, the internal consistency coefficient for the whole scale was ,88; notice the event ,60; interpret the event as an emergency that requires assistance ,78; accept responsibility for intervening ,67; know how to intervene ,75 and implement intervention decision ,78 was found to be. At the same time, the test-retest reliability coefficient was found to be $r = ,80$. Results; According to the research findings, the reliability coefficients for the whole scale and the sub-dimensions were found to be moderate

and high. Confirmatory factor analysis results are also acceptable. These results indicate that 16 items of the original scale are valid and reliable among secondary school students. As a result, Bystander Intervention in Bullying Scale, which was given to the literature by this research, can be used in theoretical and applied research aiming to examine the intervention skills of the adolescents who play the role of audience in the bullying process.

Keywords: Bullying, Bystander, Bystander Intervention in Bullying Scale, Validity, Reliability